

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Geschiedvertelling Europese Unie uiteindelijk eenzijdig

[Bespreking van: R. Pomfret (2021) *The Economic Integration of Europe*]

Hollanders, D.

DOI

[10.5117/TvG2023.1.017.HOLL](https://doi.org/10.5117/TvG2023.1.017.HOLL)

Publication date

2023

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

License

CC BY-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hollanders, D. (2023). Geschiedvertelling Europese Unie uiteindelijk eenzijdig: [Bespreking van: R. Pomfret (2021) *The Economic Integration of Europe*]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 136(1), 98-99. <https://doi.org/10.5117/TvG2023.1.017.HOLL>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Richard Pomfret, *The Economic Integration of Europe* (Harvard University Press; Londen, 2021) 272 p., ill., krt., tbl., € 37,95 ISBN 9780674244139

Geschiedver telling Europese Unie uiteindelijk eenzijdig

Ergens gaat theoretische gerichtheid over in eenzijdigheid. Het boek *The Economic Integration of Europe*, geschreven door Jean Monnet professor Richard Pomfret, heeft kenmerken van het eerste, maar blijkt uiteindelijk het tweede te zijn. Dat is spijtig, omdat de genealogie van wat de alleenstaande markt ('single market') is gaan heten belangwekkend is – en hét voorbeeld blijft van het fenomeen dat economische uitkomsten altijd politiek geconstitueerd zijn.

De auteur beschrijft de economische integratie chronologisch en conceptualiseert deze als een contingente opeenvolging van economische projecten. Het eerste project dat hij behandelt is de douane-unie (1957), gevolgd door de verdiepende *Single Market act* (1986), waarna het verdrag van Maastricht (1992) met de introductie van de euro de verdieping voortzette die met het verdrag van Lissabon (2007) uiteindelijk geactualiseerd werd. De eurocrisis wordt als een post-Lissabon uitdaging geduid, waarna het actuele boek afsluit met de EU-reactie op de pandemie. In een hoofdtekst van nog geen 200 pagina's beschrijft de auteur 74 jaar economische coöperatie van 28 landen in een heldere tekst die geen economische voorkennis vereist en toch relevante economische concepten adequaat en toegankelijk hanteert.

Het boek is daarmee een ideaal leerboek voor bachelorstudenten Geschiedenis, Europese Studies, Rechten en Economie. Voor masterstudenten is het evenwel minder bruikbaar. Europese integratie wordt immers nauwelijks verbonden met de rest van de wereld en aan interne oppositie wordt geen aandacht besteed. Daarmee verdwijnt het economische, politieke en militaire geweld

van de Europese Unie uit zicht en mondt beknoptheid uit in eenzijdigheid.

De *raison d'être* van de EU was volgens Pomfret juist vermindering van een Europese oorlog. Directe aanleiding was de creatie van communistische satellietstaten door de Sovjet-Unie, waarop de Verenigde Staten reageerden met Marshall-hulp en politieke integratie van West-Duitsland. Deze geschiedduiding is echter gedateerd en eenzijdig. Ongenoemd blijft bijvoorbeeld de Griekse burgeroorlog in 1946-48. De Sovjet-Unie hield zich daar afzijdig, terwijl de Verenigde Staten en Groot-Brittannië het moorddadige legerregime steunden teneinde de communisten die het verzet tegen de nazi's hadden geleid te elimineren. Ook aan koloniale oorlogen wordt geen aandacht besteed. Van Indonesië tot Vietnam, van Congo tot Egypte en van India tot Angola, in elk 'naoorlogs' jaar trok wel een EU-land ten strijde. De EU was weliswaar geen actor, maar verschaftte allicht de rust in de kern die nodig is om een opstandige periferie te pacificeren.

Dit alles is niet alleen politiek cruciaal, maar ook economisch fundamenteel. De naoorlogse proliferatie van supranationale instituten (IMF, GATT/WTO, Wereldbank, alsook de EU) is recentelijk door historici als Quinn Slobodian begrepen als een reactie op de onvermijdelijk blijvende dekolonisatie en de daarbij dreigende nationalisaties en 'onteigeningen'. Wat niet langer bilateraal geroofd kon worden, moest maar via een wereldomspannend stelsel van tribunalen ('dispute settlements'), handelsverdragen en patenten zeker gesteld worden. Onderwijl deden geheime diensten het hunne om politieke leiders af te zetten (Soekarno, Nkrumah) of te

laten vermoorden (Lumumba). Pomfret vat deze geschiedenis in enkele woorden samen ('European empires largely disappeared') en denkt daarmee de Europese Unie los van de rest van de wereldgeschiedenis.

Een tweede lacune hangt hiermee samen. Nergens wordt helder dat segmenten van de samenleving zich verzetten tegen de EU. Dit was het meest pregnant bij de confrontatie tussen de Griekse Syriza-regering en de trojka (IMF, EC, ECB) in januari-juli 2015. Pomfret wijst er wel op dat de 'hulp' voor Griekenland geoormerkt was om (Duitse, Franse en Nederlandse) bankcrediteuren te betalen. Onbesproken blijft echter de druk van de ECB op Griekse regeringen om de 'redding' te accepteren. Met een naderende Syriza-overwinning werd de pressie in januari 2015 verder opgevoerd met uitsluiting van Griekenland van kwantitatieve verruiming (dat wil zeggen: het opkopen van staatsobligaties). In februari, ternauwernood een week na de verkiezingsoverwinning van Syriza, werden Griekse obligaties niet langer als onderpand geaccepteerd in ECB-leenoperaties. En een week vóór het referendum over het akkoord tussen de Europese trojka en de Griekse regering restricteerde de ECB de steun aan Griekse banken. Het gevolg was dat Grieken maximaal 60 euro konden pinnen en Griekse banken failliet zouden gaan als de Griekse regering de 'steun' niet zou accepteren. Alsnog verwierp ruim 60% van de Griekse kiezers op 5 juli 2015 het akkoord dat voorzag in 'soberheid' (ofwel *austerity* dat in de EU neerkomt op bezuinigingen op zorg, onderwijs en pensioenen) terwijl banken ongemoeid bleven. De Tsipras-regering boog om barsten te voorkomen. Dat was niet zonder precedent, al ging het tot dan toe zonder veel bombarie. In 2011 ontvingen Zapatero en Berlusconi geheime brieven van de ECB. Als zij niet zouden overgaan tot privatiseren en ontslagrechtreductie, zou de ECB hun obligaties niet opkopen.

Ondanks de inmiddels gelekte brieven, vertelt het boek een ander verhaal: 'ECB was reported as threatening that Greece would have to leave the eurozone, [but] appeared not to be'. Hoe ook, de positie dat 'for countries valuing exchange rate stability, there was little reason to retain a national currency' is onhoudbaar. Met de komst van de euro verloren landen niet alleen zeggenschap over het rentebeleid, maar konden zij vooral niet langer zichzelf of hun bankstelsel van liquiditeit voorzien. Dáárvóór zijn landen volledig afhankelijk van de ECB. De ECB 'helpt' alleen als banken gered worden ten koste van burgers. Verkiezingen en referenda tellen niet want, dixit aangehaald ECB-bestuurslid Coeuré: 'Greece has to pay, those are the rules of the European game.' Juist die spelregel gold in 2008 niet voor banken, net zoals de in het verdrag van Amsterdam (1997) gestipuleerde 'liberty, democracy, and respect for human rights' nooit gegolden hebben voor kolonies. Dat eerste wordt wel genoemd, het tweede ontbreekt.

De geschiedenis wordt in het potentieel belangrijke boek *The Economic Integration of Europe* gladgestreken. Het is ontdaan van ongerijmdheden en conflicten. Het 'completeren van de markt' is weliswaar een lang en moeizaam proces, maar heeft steeds een progressieve want de markt verdiepende uitkomst. Er zijn uiteindelijk geen verliezers en dus geen strijd. Er is geen oppositie en dus geen repressie. En er is geen hiërarchie en dus geen machtsmisbruik. Het boek is daarmee het verhaal dat de EU zichzelf en haar burgers graag vertelt. Ook dat verhaal moet verteld worden, bijvoorbeeld in bachelors. In de masteropleiding kan het dan gedeconstrueerd, gefileerd en gedesavoueed worden.

David Hollanders, Universiteit van Amsterdam